

Irene Løstegaard Olsen

Nye skrivesituasjoner, nye skrivemåter – en undersøkelse av språk i sosiale medier hos elever i videregående skole

I denne artikkelen presenteres og drøftes resultater fra ei kartlegging av språk i sosiale medier hos elever i to klasser ved to videregående skoler. Undersøkelsen ble gjort i forbindelse med “Lån en forsker” under Forskningsdagene høsten 2016, der artikkelforfatter besøkte to videregående skoler i Nordland for å forelese over dette emnet. Artikkelforfatter er faglærer i norsk, og artikkelen har derfor et språklig fokus. Samtidig er undersøkelsen som artikkelen bygger på, forankret i fagdisiplinen sosiolingvistikk, der språket betraktes som et uttrykk for sosiale forhold. Følgelig gir artikkelen også informasjon om samvær og kommunikasjon generelt sett mellom ungdommer, samt mellom ungdommer og voksne og hva som potensielt kan skape misforståelser mellom generasjonene. Eventuelle kjønnsforskjeller blir til en viss grad også behandlet siden kjønn var en variabel i undersøkelsen.

INTRODUKSJON

Barn og unges medievaner har endret seg mye de ti siste årene. En undersøkelse gjort av Medietilsynet i 2016 viser at norske ungdommer bruker like mye tid på internett som på å treffe venner, og at store deler av tiden på internett går med til å være på sosiale medier (Medietilsynet, 2016). Det kan med andre ord virke som om sosiale medier er blitt en like viktig arena for ungdommers hverdagskommunikasjon som det å møtes ansikt til ansikt. I et språkperspektiv er dette svært interessant, fordi den hverdagslige småpraten som tidligere

var forbeholdt ansikt-til-ansikt-situasjoner nå like gjerne skjer gjennom skrift som gjennom tale. Det har vist seg at dette endrer måten man skriver på, og i det hele tatt hvordan man tenker om det å skrive. Der man tradisjonelt har forholdt seg til gjeldende skriftspråksnormer for rettskriving og tegnsetting, kan det virke som om det er andre, konkurrerende normer som blir mer fremtredende når man skriver i sosiale medier. Dette handler om sosiale normer og forventninger. For eksempel kan det å huske smilefjes og å vise entusiasme bli viktigere enn å skrive korrekt, og man kan også oppleve at

Irene Løstegaard Olsen er førstelektor i språk ved Nord universitet. Hun underviser i ulike språklige emner ved grunnskolelærerutdanningen 5.-10. og barnehagelærerutdanningen, og har forskningserfaring innen fagdisiplinen sosiolingvistikk med særlig fokus på gruppespråk blant ungdommer og barn i barnehagealder.

tradisjonelle skriftspråksregler kan få en ny, sosial betydning, som når punktum uttrykker sinnsstemning fremfor å være en markør for slutten på et konstanterende utsagn.

Irene Løstegaard Olsen er førstelektor i språk ved Nord universitet. Hun underviser i ulike språklige emner ved grunnskolelærerutdanningen 5.–10. og barnehagelærerutdanningen, og har forskningserfaring innen fagdisiplinen sosiolingvistik med særlig fokus på gruppespråk blant ungdommer og barn i barnehagealder.

Artikkelen min er basert på et foredrag jeg holdt for to skoleklasser i Nordland i forbindelse med “Lån en forsker” under Forskningsdagene høsten 2016.¹ Foredraget bygget på en kartlegging av ungdommers språk i sosiale medier som jeg gjorde i skoleklassene jeg besøkte. Resultatene fra kartlegginga ble videre drøftet med utgangspunkt i to forskningsspørsmål:

1. Hvor plasserer skrivning i sosiale medier seg med tanke på skriftlig og muntlig språk?
2. Er det vanskelig for ungdommer å skille mellom uformelle og formelle skrivesituasjoner (for eksempel skolearbeid) med tanke på hvor mye de skriver i sosiale medier?

Bakgrunn for undersøkelsen

Jeg har over flere år deltatt i konseptet “Lån en forsker” med foredrag om ulike sosiolingvistiske tema; denne gangen valgte jeg språk i sosiale medier. Motivasjonen min var todelt. Språk i sosiale medier er et relativt nytt felt innenfor språkvitenskapen, som det er gjort lite forskning på. Den forskninga som er gjort, foreldes dessuten raskt fordi feltet utvikler seg i et voldsomt tempo. Ved å bygge foredraget mitt på en spørreundersøkelse fikk jeg mulighet til å kartlegge *status quo* og oppdatere meg på hvordan situasjonen er blant ungdommer per i dag.

En annen viktig årsak for å velge språk i sosiale medier som tema var at jeg ønsket å bidra til bevisstgjøring innenfor et uoversiktlig felt som ungdommer forholder seg til daglig, og som det er viktig at de mestrer. På den ene siden er det på stadig flere arenaer akseptert med innslag av muntlig språk når vi skriver. Samtidig presiserer gjeldende læreplan i norsk at elever må kunne “tilpasse språk og uttrykksmåter til

ulike skrivesituasjoner i skole, samfunn og arbeidsliv” (Kunnskapsdepartementet, 2013, s. 9), og vi ser ofte eksempler på at det medfører reaksjoner hvis man trår feil. Et eksempel er diskusjonsfora på nett der meningsutvekslinger om fotballkamper og konserter ofte går over i personangrep og spørsmål om troverdighet hvis noen uttrykker seg ukorrekt eller for uformelt. Andre eksempler med mer alvorlige konsekvenser er hvis man bommer på skrivestilen i en jobbsøknad eller i en formell mail. For å beherske spillereglene i et demokratisk samfunn må ungdommer forstå og være bevisst på dette kodeskiftet.

Metode

Foredraget mitt var som sagt basert på ei kartlegging jeg gjennomførte i de skoleklassene jeg besøkte. Kartlegginga bygde på en spørreskjemaundersøkelse bestående av 20 spørsmål. Jeg var selv tilstede under undersøkelsen for å informere og svare på eventuelle spørsmål. Spørsmålene i undersøkelsen handlet om aspekt ved skrivning i sosiale medier som gjennom tidligere forskning, medieoppslag og egen erfaring fremstår som sentrale: dialektbruk, emoji (bildetegn) og rettskriving/tegnsetting. I tillegg forekom noen spørsmål om generell bruk av sosiale medier, men resultatene fra dette har ikke fått nevneverdig plass i denne artikkelen.

Spørsmålene besto i hovedsak av enkle spørsmål med mulighet for utfylling. Eksempelvis:

Er du opptatt av å ha korrekt tegnsetting når du skriver i sosiale medier?

Ja	
Nei	

I tillegg hadde jeg med ei tolkningsoppgave der elevene ble bedt om å oppgi hvordan de oppfattet ulike utsagn med tegnsetting/emoji, samt ei oppgave der de skulle skrive en bursdagshilsen slik de ville gjort det på Facebook. Jeg kommer tilbake til disse senere i artikkelen. Svarkategoriene var få og enkle (ja/nei). Dette

for å unngå å fordele et lavt infomantantall utover for mange kategorier. Det var dessuten et poeng at spørsmålene lot seg svare raskt på, siden jeg hadde avtalt med læreren at undersøkelsen bare skulle ta 20 minutter.

Foredraget for elevene ble lagt opp som en forskersamtale der elevene ble bedt om å delta aktivt i gjennomgangen. Samtalen gav tilgang til utdyping og forklaringer som et spørreskjema alene ikke kan gi, og på den måten likner metoden min samlet sett metodetriangulering. Innspillene fra elevene er tatt med i artikkelen.

Informantene besto av to skoleklasser på to videregående skoler: én 2. klasse, studiespesialiserende studieretning og én 3. klasse, påbygging til generell studiekompetanse. Totalt deltok 49 elever i undersøkelsen med en kjønnsfordeling på 19 gutter og 30 jenter.

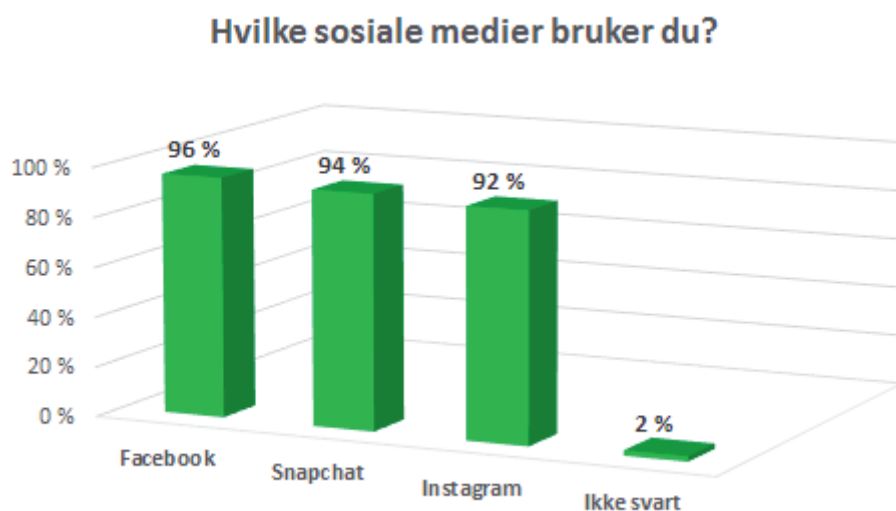
Begrepsavklaring

Jeg bruker tre sentrale begreper i artikkelen som bør avklares før videre gjennomgang. Dette er *sosiale medier* og begrepsparet *mundtlig og skriftlig språk*.

Sosiale medier skal forstås som “nettbaserte tjenester som legger til rette for mange-til-mange-kommunikasjon og hvor innholdet i stor grad skapes av brukerne selv” (Aalen 2015b, avsn. 1). Begrepet er ikke veldig presist; Aalen selv omtaler det som en “sekkebetegnelse uten noen klar definisjon” (ss., avsn. 3.). Et nærliggende, mindre brukt begrep er *sosiale nettverkstjenester* (ss., avsn. 5). Innenfor språkvitenskapen har det kommet flere forslag til mer dekkende begreper, for eksempel *computer-mediated communication (CMC)*, *computermediert kommunikasjon*, *datamediert kommunikasjon* og *nett-språk* (se for eksempel Androutsopoulos 2006 og Lande 2017). Det mest utbredte begrepet i dag er *computer-mediated communication*. Imidlertid

er ingen av disse begrepene spesielt etablert i norsk sammenheng, så for å unngå misforståelser, valgte jeg å bruke *sosiale medier* i spørreundersøkelsen min. For å være konsekvent forholder jeg meg til samme begrep i denne artikkelen.

Første spørsmål i spørreundersøkelsen var “Hvilke sosiale medier bruker du?”. Her ba jeg informantene krysse av for Facebook, Snapchat og Instagram i tillegg til at de hadde mulighet for å oppgi andre sosiale medier i et åpent felt. Resultatet ble slik:

Noen få nevnte også plattformer som *Jodel*, *Vine* og *You Tube*, men dette var unntaksvis. Svarene i undersøkelsen, og dermed også denne artikkelen, handler derfor om hvordan ungdommene skriver på Facebook, Snapchat og Instagram.

Når det gjelder begrepene *mundtlig og skriftlig språk*, har jeg forholdt meg til Jan Svennevigs beskrivelse av dette (2002). Svennevig tar utgangspunkt i at det er visse fysiske forskjeller mellom *mundtlig og skriftlig språk* i form av at tale produseres artikulatorisk og oppfattes auditivt, mens skrift produseres ved at vi manipulerer et skriveredskap og skaper tegn som oppfattes visuelt. Det siste er vanligvis mer varig enn det forrige.

Også selve bruken av språket, tradisjon og vane, har ført til en rekke forskjeller mellom språket

som forekommer i muntlige og skriftlige sammenhenger. Vi kan snakke om to ulike preg eller stiler. Jan Svennevig oppsummerer disse forskjellene med overskriftene planlegging, situasjonsavhengighet og interaksjon. Et typisk skriftlig språk kjennetegnes av at man har tid til å planlegge, videre at språket er eksplisitt og selvstendig i uttrykksformen (dekontekstualisert språk), det er preget av monolog fremfor dialog (eventuelt asynkron dialog), det er fokus på informasjon fremfor relasjon, og tonen er gjerne mer avpersonalisert. Motsatt vil et typisk muntlig språk innebære mindre tid til planlegging, være mer implisitt og kontekstavhengig, preges av dialog og synkron kommunikasjon, samt vektlegge den sosiale relasjonen og være preget av personlig involvering og engasjement. Dikotomien muntlig og skriftlig språk er både problematisk og litt umoderne. Skrift kan ha innslag av det som er typisk for muntlig språk, og motsatt kan tale ligge tett opp mot typisk skriftlige tekster. Et eksempel på det første er denne bursdagsmeldingen som en av ungdommene skrev i undersøkelsen: se skrift nede på siden.

Teksten har sterkt fokus på relasjon, og den virker impulsiv og lite planlagt ved å være skrevet på dialekt med innslag av engelsk. I tillegg er det bare delvis tatt hensyn til regler for rettskriving og tegnsetting; flere skilletegn er blitt erstattet med hjerter, og vi ser også at det er brukt liten bokstav der det skulle vært stor (*gratulerer*). Teksten er dessuten relativt implisitt og kontekstavhengig med innslag av slangord som utenforstående ikke umiddelbart forstår (*bror, squaden*²).

Motsatt har vi også eksempler på at muntlige tekster kan ligge tett opp mot skriftlige tekster,

som når Kongen holder nyttårstale – en godt planlagt, asynkron monolog.

Særlig når det gjelder språk i sosiale medier er det problematisk å operere med en dikotomi mellom skriftlig og muntlig språk. Andreas Stæhr (2015a) mener ungdommers Facebook-interaksjon bygger bro over dette skillet ved at de tar i bruk både skriftlige og muntlige strategier. Han støtter seg blant annet til Tannen (2013 ref. i Stæhr 2015a) som argumenterer for at skrift og tale ikke bør betraktes som to separate enheter i en slik sammenheng, men heller som "overlapping aspects of a single entity: discourse".

Når jeg likevel har forholdt meg til et skille mellom muntlig og skriftlig språk, skyldes det at jeg hadde et pedagogisk siktemål med undersøkelsen. Som jeg har vært inne på, ønsket jeg å gjøre ungdommene bevisst på hvordan de skriver i sosiale medier, og i den sammenheng ble skriftlig og muntlig språk nyttige referansepunkter. Begrepene brukes dessuten i gjeldende læreplan og vil derfor være begreper elevene er vant med fra norskundervisninga.

RESULTATER FRA KARTLEGGINGA

Til tross for at informantutvalget er lite, har jeg valgt å fremstille resultatene i prosenter. Ha *in mente* at informantutvalget kun er på 49 elever slik at prosentene i realiteten innebærer svært få personer. 10 % av jentene utgjør kun 3 personer og 10 % av guttene kun 2.

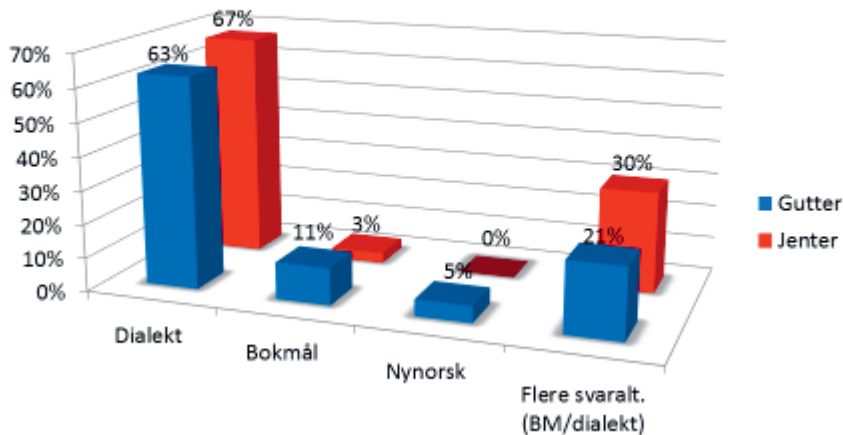
Målform

Det første spørsmålet i undersøkelsen min handler om *målform*. For enkelhets skyld bruker jeg målform om både bokmål, nynorsk og dialekt.

20. Hvordan ville du ha skrevet en bursdagshilsen på Facebook til din beste venn/venninne?
(Eventuelle emoji'er må tegnes!)

Bror, endelig e dagen din her!! Gratulerer med dagen kompis ♥ Håpa dagen blir helt lange med mee og squaden, vi tar det helt ut ♥♥♥

Hvilken målform bruker du når du skriver i sosiale medier?

Som det går frem av diagrammet, oppgir de aller fleste ungdommene at de skriver på dialekt. ³ Måten ungdommene skriver på i bursdagsmeldingene, bekrefter dette; hele 75 % av informantene skriver på dialekt eller med innslag av dialekt. Jentene er i knapt flertall, men forskjellen er svært liten.

Resultatet er ikke overraskende. En ny undersøkelse Opinion har gjennomført for Språkrådet (Lønnum, 2017) viser at 53 % av nordmenn under 30 år skriver på dialekt i private sammenhenger. I tillegg går det her frem at nordlendinger er de mest konsekvente. Flere av ungdommene haket av for både dialekt

og bokmål og utdyper i det åpne feltet at dette avhenger av skrivekonteksten. ⁴ For eksempel skriver en informant:

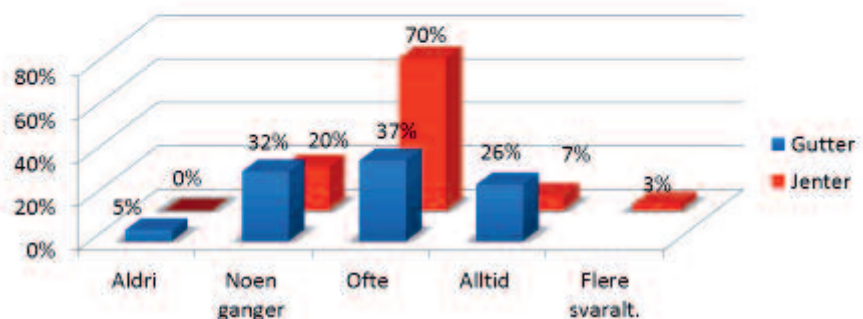
“Kommer an på hvem jeg skriver til, venner eller of-fentlig.”

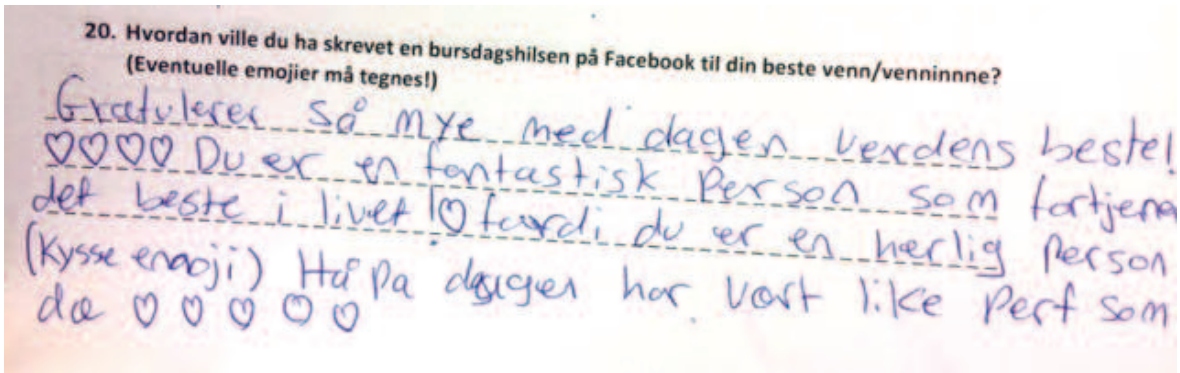
Videre spurte jeg: “Hvorfor bruker du denne målformen?” Her er et utvalg svar som gjentar seg, svarene er oppgitt i tilfeldig rekkefølge:

- Blitt en vane, men jeg bruker bokmål innimel-lom
- Skriver fortere
- Lettere
- Føles mer rett, og høres bedre ut
- Fordi jeg skriver mest til venner
- Det er naturlig, og gjør ikke meldingen så høytidelig
- Fordi alle bruker det
- Førre æ prata sånn
- Blir rart med bokmål

Som vi ser av svarene, handler det å skrive på dialekt blant annet om at det er blitt en vane.

Braker du emojier når du skriver i sosiale medier?

Dermed kan det også fort oppleves både som lettere og raskere, og i det hele tatt som en mer effektiv skrivestrategi enn å skulle skrive på bokmål eller nynorsk. Det kan nærmest virke som om det å skrive på dialekt er blitt automatisert hos ungdommene, noe som er interessant, fordi jeg har inntrykk av at de fleste voksne har det motsatt, dvs. at det er bokmål eller nynorsk som er det mest naturlige, mens det å skrive på dialekt krever at vi må tenke oss om. Det skal imidlertid sies at her kan det være store forskjeller mellom voksne – dette feltet forandrer seg med stor fart.

Emojier

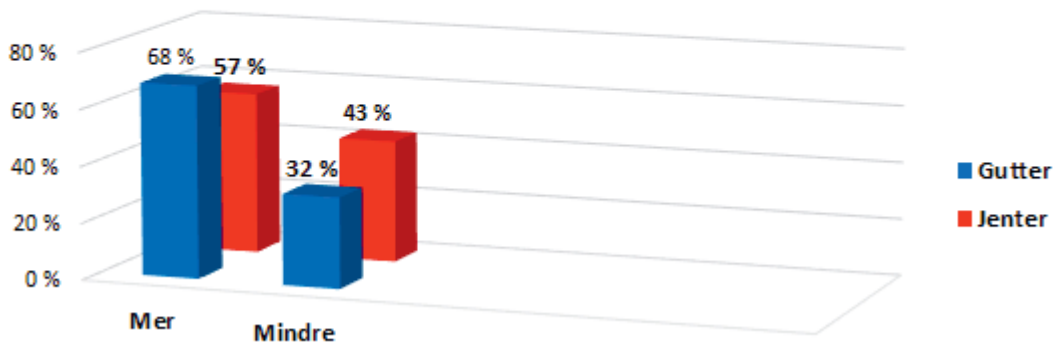
Bruken av emojier er utbredt blant ungdommene. 77 % av jentene sier de bruker dette alltid eller ofte, og 63 % av guttene oppgir det samme. Se tabell på forrige side

Resultatet tilsier med andre ord at det er en viss forskjell mellom kjønnene med tanke på hvem som bruker mest emojier. Dette viste seg også i bursdagsmeldingene der jentene hadde klart flest emojier per melding – særlig når det kom til hjerter. Eksempelvis: Se skrevet tekst over

Ifølge guttene er det jentene som fører an utviklingen, mens de selv "dilter" etter. Ut fra resultatet på neste spørsmål kan det virke som om de har rett i dette. Se tabell under

Det er flere gutter (68 %) enn jenter (57 %) som oppgir at de har økt bruken av emojier de to siste årene. Dette kan tyde på at guttene har brukt litt lengre tid på å komme i gang enn jentene. Samtidig er det verdt å merke seg at over halvparten av jentene oppgir at også de bruker mer emojier nå enn før, så tendensen med økt bruk er m.a.o. generell.

Bruker du mer eller mindre emojier nå enn for to år siden?

Rettskriving

Rettskriving i forbindelse med språk i sosiale medier er et mye omdiskutert tema. Den generelle tendensen er at det tas mindre hensyn til rettskriving i sosiale medier enn ved tradisjonell skriving, og noen er bekymret for dette skal føre til normoppløsning og språklig forfall (for mer om dette, se for eksempel Snekvik, 2010 og Stæhr, 2015b). På spørsmål om ungdommene er opptatt av å ha korrekt rettskriving når de skriver i sosiale medier, går det frem et resultat som sier "både òg".

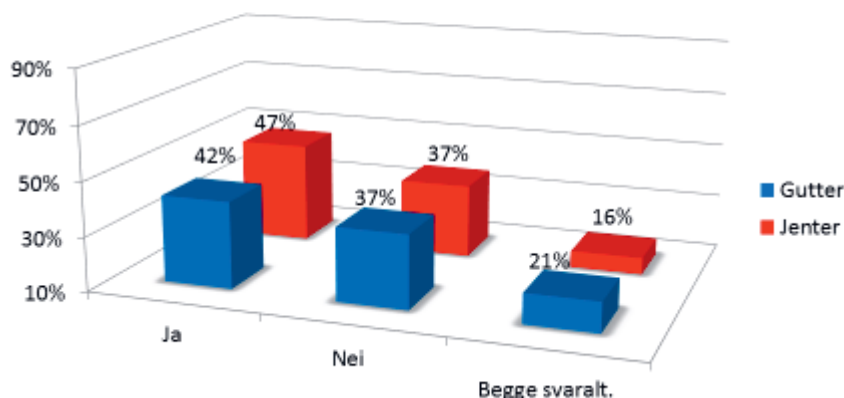
Resultatet gjenspeiler seg også i det ungdommene skriver i det åpne feltet. Her går det frem at hensynet til rettskriving varierer ut fra skrivesituasjonen; hvem de skriver til, og hva formålet med skrivinga er.

- *Kommer an på – snakker jeg med en kompis på Facebook, legger jeg ut et innlegg på Instagram?*
- *Ikke i chat, men om jeg legger ut noe*
- *Ja og nei, til venner så nei, men viktig e-mail eller annet viktig, så ja*

Noen oppgir også at dette avhenger av hvilket språklig aspekt det dreier seg om, enkelte feil er tydeligvis verre å ha enn andre.

- *Hater orddelingsfeil*
- *Orddeling er spesielt viktig og dobbelt konsonant*
- *Det verste jeg vet er folk som har feil staving på ord. Yngre folk har allerede startet å bruke 'hva' om var (jeg hva på City nord)*
- *Ja – bortsett fra dialektord*

Er du opptatt av å ha korrekt rettskriving når du skriver i sosiale media?

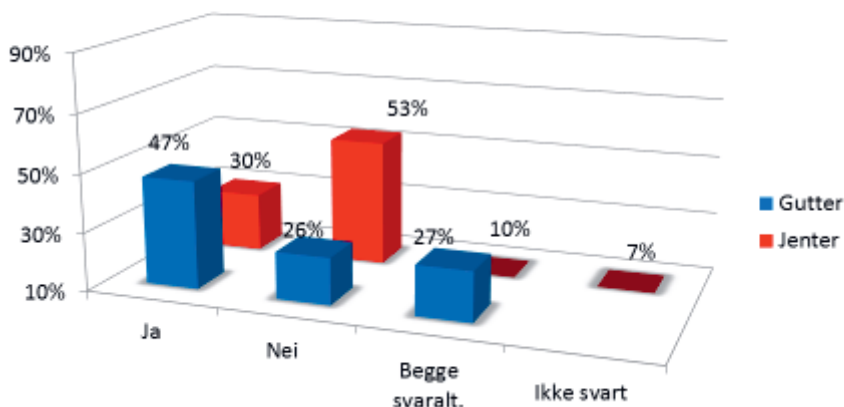

En av informantene skriver at det er viktig å ta hensyn til rettskriving, fordi "[m]an må ta seg bra ut". Slik jeg ser det, handler dette om troverdighet. Hvis man ønsker å bli tatt på alvor og bli hørt, må man vise at man behersker skrivereglene og i det hele tatt det at man kan skrive.

Videre spurte jeg om ungdommene reagerer negativt hvis andre har skrivefeil når de skriver i sosiale medier.

Guttene er mest negative til feil hos andre, men samtidig i flertall av dem som har haket av for både *ja* og *nei*. På den ene siden er de altså de

Reagerer du negativt hvis andre har skrivefeil når de skriver i sosiale medier?

mest kategorisk negative, men på den andre siden også de mest nyanserte. Jentene er i flertall av dem som sier de ikke reagerer negativt på andres skrivefeil.

Det er også verdt å merke seg at guttene er strengere med andre enn seg selv. I forrige tabell gikk det frem at 42 % mener rettskriving er viktig i egen skriving, mens vi her ser at 47 % sier de reagerer negativt hvis andre skriver feil.

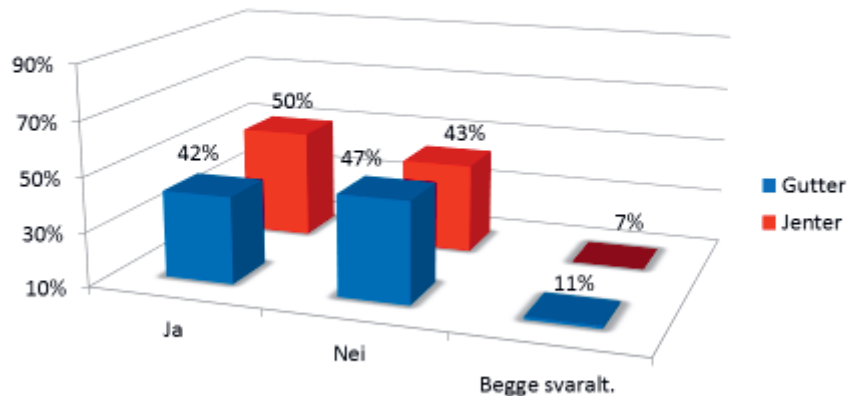
Hos jentene er det motsatt: 47 % sier rettskriving er viktig i egen skriving, mens bare 30 % reagerer på skrivefeil hos andre. Forskjellen mellom kjønnene er imidlertid ikke veldig stor.

Kommentarene i det åpne feltet tilsier at reaksjoner på skrivefeil kommer an på, og at dette i stor grad avhenger av de samme aspektene som blir vektlagt med tanke på rettskriving i egne tekster, dvs. skrivesituasjon og type feil. I tillegg trekkes også antallet feil inn her.

- Hvis det er mye skrivefeil (regner ikke dialekt som skrivefeil)
- Med mindre det er ekstremt[,] de fleste som gjør det, sliter med språket skriftlig
- Spør om det er morsomt, hvis det er på et offentlig forum – ja, hvis det er på melding – nei, som regel ikke
- Synes det ser rart ut, men kommenterer det ikke. Bryr meg egentlig ikke om det
- Nei, men det er morsomt å rette opp store feil blant venner

Resultatet knyttet til spørsmålene om rettskriving antyder at vi står friere og godtar mer når vi skriver på sosiale medier enn vi gjør ellers. Stæhr (2015b) snakker om en “avmonopolisernig av skriftspråksnormene”, og mener med det at dette ikke er de eneste normene det tas hensyn til når det skrives i sosiale medier. Også gruppespråksnormer vil kunne spille inn, på samme måte som de gjør

Er du opptatt av å ha korrekt tegnsetting når du skriver i sosiale medier?

det i talespråket. Samtidig har vi sett at rettskrivingsreglene slett ikke er uten betydning; det dreier seg altså ikke om et språklig anarki, og bekymringene for normoppløsning og språklig forfall er trolig grunnløse.

Tegnsetting

På spørsmål om informantene synes korrekt tegnsetting er viktig i egen skriving, fremgår et resultat som er svært likt resultatet på tilsvarende spørsmål om rettskriving.

Se tabell over

Prosentene tilsier “både òg”, og gjennom kommentarene i det åpne feltet går det frem at dette avhenger av skrivesituasjonen og hvilket tegn det er snakk om.

- Ja og nei, til venner så nei, men viktig e-mail eller annet viktig, så ja
- Av og til punktum... ikke så mye. Men komma, ja, ofte

Noen presiserer at tegnsetting er viktig for forståelsen; én skrev uten nærmere forklaring: “Heng ham ikke, vent til jeg kommer, og heng ham, ikke vent til jeg kommer.” En annen skriver at man må ha korrekt tegnsetting, for “[h]vis ikke, ser man dum ut”. Dette antyder at også tegnsetting kan være viktig for avsenders troverdighet.

Evne til å skille mellom uformell og formell skriving

I og med at ungdommer skriver så mye som de gjør på sosiale medier, uten altfor mye fokus på rettskriving og tegnsetting, skulle man kanskje tro at de tok dette med seg inn i annen skriving, for eksempel når de skriver på skolen. Imidlertid viser undersøkelser at ungdommer mestrer dette kodeskiftet, og at de skriver annerledes i forbindelse med skolearbeid enn de gjør i sosiale medier (se for eksempel Sælthun, 2016 og Stæhr, 2015a). Et medieoppslag i lokalavisa nylig, med intervju av norsk-lærere fra en lokal ungdomsskole, tilsier likevel at ungdommer kan ha problemer med dette i form av stadige tilfeller med “snap-språk” og dialektord i norskstilene deres (Gulliksen, 2017, s. 6f). Kanskje er det slik at ungdommer i dag skriver så mye mer på sosiale medier enn ungdommer gjorde bare for noen få år siden, slik at dette er i ferd med å bli et større problem enn det har vært? Her trengs det oppdatert forskning.

For å undersøke dette blant informantene mine ba jeg dem som oppgav at de ikke la vekt på rettskriving og tegnsetting ved skriving i sosiale medier, om å svare på om de synes det er vanskelig å skrive korrekt i forbindelse med skolearbeid. Som det går frem av diagrammet ser vi at flertallet ikke opplever dette som et problem.

Her er noen av kommentarene i det åpne feltet:

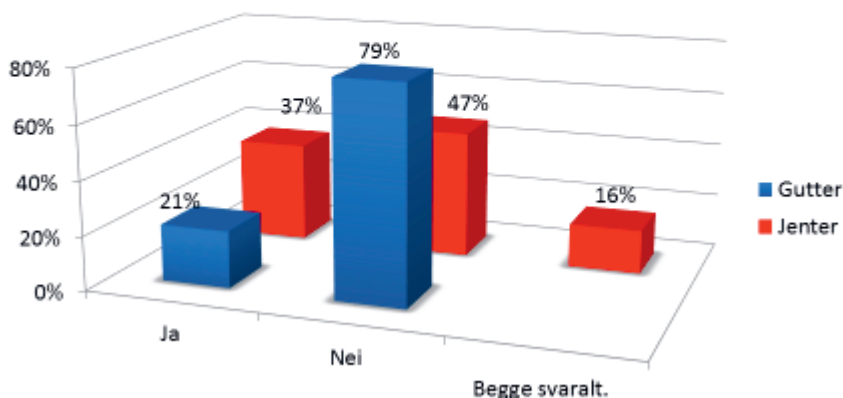
- *Går rimelig greit å skrive rett på skolen og i andre sammenhenger*
- *Ikke egentlig, skiller mellom skole og sosiale medier*
- *Begge deler, kan lett glemme ord og skriver fort forkortelser, men oppdager dem og retter dem*
- *Både òg, kan skrive bra bokmål, men av og til kan man bli usikker fordi man til daglig skriv [sic!] det ordet annerledes*
- *Av og til i noe kanskje for du blander ordene med hverandre*

Det er interessant å merke seg at guttene er i flertall av dem som ikke synes dette er vanskelig. Er dette en realistisk vurdering, eller er det et utslag av at jenter ofte undervurderer egne prestasjoner, mens guttene gjør det motsatte? Dette gir undersøkelsen ingen svar på. Andre spennende (og ubesvarte) spørsmål i denne sammenhengen er hvordan elevene vurderer egne skole-/skriveferdigheter generelt sett, og om dette spiller inn på hvordan de svarer på dette spørsmålet. Og videre hvordan lærerene vurderer elevenes skriveferdigheter, og om dette stemmer overens med elevenes egne vurderinger.

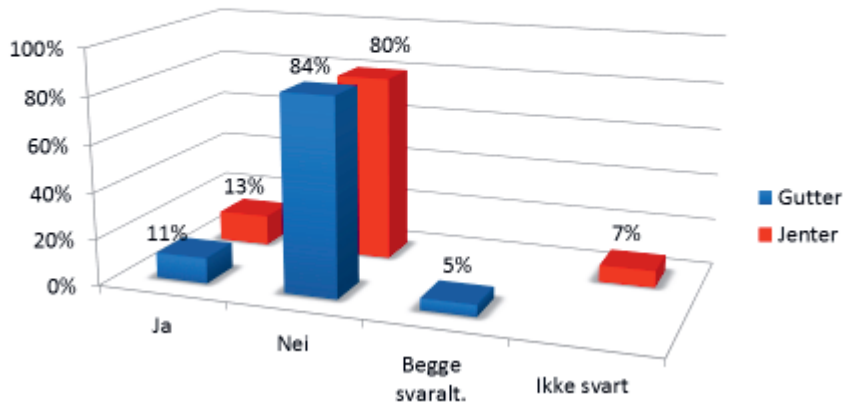
Kan man skrive for korrekt?

Noe som stadig slår meg, både ut fra hvordan

Synes du det er vanskelig å skrive korrekt i forbindelse med skolearbeid siden du ikke legger vekt på dette ved skriving i sosiale medier?

Reagerer du noen ganger negativt hvis noen skriver helt korrekt og med korrekt tegnsetting i sosiale medier?

jeg selv tenker om rettskriving når jeg skriver i sosiale medier, men også når jeg betrakter andres interaksjon der, er at det noen ganger kan virke som om det er sosialt uheldig å skrive korrekt og med perfekt tegnsetting til nære venner. Ut fra dette stilte jeg følgende spørsmål til ungdommene: *Se tabell over*

Av diagrammet ser vi at det er et klart flertall for nei, mens noen få svarer ja. Kommentarene i det åpne feltet antyder at man ved å skrive korrekt kan risikere å fremstå som hoven, arrogant og strebersk, her er noen eksempler:

- *Dersom det er på melding, fordi du trenger ikke bruke mye tid på å skrive rett til venner*
- *Virker for seriøst*
- *De virker sinte eller irriterte hvis de bruker korrekt skrivning*
- *Ofta noen som er høy på seg selv*
- *At noen skriver på bokmål, kan irritere meg*
- *Det irriterer meg litt, fordi sosiale medier skal være muntlig*
- *Bare blant venner x Tryhard*

Kommentarene forteller oss at rettskriving og tegnsetting i sosiale medier representerer en vanskelig balansegang. På den ene siden er det avgjørende for troverdigheten å vise at man behersker skrivereglene, men på den andre siden skal man heller ikke ta for hardt i fordi det kan gi noen sosialt sett uheldige signaler.

Tegnsetting med sosial betydning

Gjennom medieoppslag de siste årene går det frem at tradisjonell tegnsetting som punktum og utropstegn ofte får en annen betydning i sosiale medier enn den vi er vant med. For eksempel spøker Jessica Bennet (2015), journalist i New York Times, med at et ensomt spørsmålstegn etter ei spørsmålsformulering kan bli tolket som “kjølig”, og at et punktum ved slutten av ei setning kan virke “aggressivt”. Videre omtaler hun utropstegn som et “allemåte nærværende” tegn det er blitt helt umulig å utelate. Programledere i NRK P3, Ronny Brede Aase og Silje Nordnes (2016), bekrefter det siste når de i en radiosending i 19.9.2016 betror lytterne at de drømmer om å bruke færre utropstegn, men ikke greier det fordi de da “ikke føler at de mener det de sier sterkt nok”. På bakgrunn av dette la jeg inn en tolkningsoppgave i spørreskjemaet til ungdommene der jeg ba dem fortelle hvordan de oppfatter setningene nedenfor:

1. *Vi sees utenfor skolen klokken åtte.*
2. *Vi sees utenfor skolen klokken åtte!*
3. *Vi sees utenfor skolen klokken åtte :)*

Den mest vanlige tolkningen av setningen med punktum er at avsender er sur eller gammel, eller at vedkommende har noe alvorlig eller dramatisk å melde. Her er et utvalg kommentarer:

20. Hvordan ville du ha skrevet en bursdagshilsen på Facebook til din beste venn/venninne?
(Eventuelle emoji'er må tegnes!)

*Gratulerer med dagen, Bikk!!! Å håper du
har en fin dag, og at du får alt det
du ønska deg! Å elsker deg så mye!!!*

- Noen er sur og vil møtes
- Kanskje ikke i humør til å skrive det
- At personen er sur eller gammel
- Personen er sur, eller så er det moren min
- Sint, seriøs, kan også være formelt, eller at noen eldre har skrevet meldingen
- Eldre menneske, seriøs, sint person
- At noen vil si meg noe, og at de er sur
- Seriøst og dramatisk, alvorlig
- Mer seriøst, skole, arbeid eller liknende
- Formelt
- Vanlig til mamma og pappa

Setningen med utropstegn førte til langt større sprik i svarene. Her blir avsender oppfattet alt fra å være ivrig, entusiastisk og glad til sint, stressa og insisterende.

- Energisk
- Entusiastisk eller oppmuntrende
- Viktig, muligens sur og streng
- At man er seint ute/at personen er seint ute med å si fra, eller at personen er sint
- Kommanderende, bestemt
- Viktig – husk å være der klokken 08.00
- Alvorlig
- Virker ganske alvorlig på grunn av bruk av utropstegn, den som skal møtes meg er kanskje sur?
- Stresset
- Seriøst
- Optimistisk, eldre
- Det virker som om han er "sint" og kanskje vil "ordne opp i" noe

Man kan spørre seg om hvordan setningen hadde blitt tolket om jeg la til ett eller flere utropstegn. Ifølge både Jessica Bennet og P3-programleiderne bør man bruke flere enn ett utropstegn hvis man vil være sikker på å bli

oppfattet som genuint engasjert og positiv. I bursdagsmeldingene ungdommene ble bedt om å skrive i undersøkelsen, tas det ingen sjanser i så måte: Se skrevet tekst over

Tolkningene av setningen med smilefjes er nokså entydig. Flertallet mener avsender er snill, positiv, hyggelig og rolig.

- Fra en snill person
- Med godt humør
- At det blir hyggelig å møtes
- Vennlig og hyggelig
- Blidt, muntert
- Den personen jeg skal se utenfor skolen virker blid og fornøyd
- Hyggelig (vil vær i lamme⁵)
- Rolig, tilbakelemt

Det er dessuten interessant å merke seg at noen også oppfatter denne setningen som nøytral, nesten som et slags nytt punktum.

- Akkurat det det står
- Tenker ikke noe over det
- Vanlig måte
- Vi sees, og ikke noe spesielt annet

Ifølge lingvist Ben Zimmer (ref. i Bennet 2015) legger vi mer vekt på tegnsetting i sosiale medier fordi det i denne konteksten blir lest som bærer av tone, rytme og holdning fremfor signaler om grammatisk struktur. Slik jeg ser det, handler dette om at skriving på sosiale medier ligger så tett opp til muntlig språk at vi blir i tvil om hvilke konvensjoner som gjelder. De tradisjonelle konvensjonene knyttet til skriftspråket mister kraft, og vi blander inn dem som gjelder for det muntlige språket. Vi befinner oss i et landskap der vi ikke er helt enige ennå om hva som er hva, og det vil også være store for-

skjeller mellom språkbrukerne med tanke på hvor langt man er kommet i denne prosessen. Kanskje særlig gjelder dette mellom generasjonene, noe som ofte fører til misforståelser mellom ungdommer og foreldre.

DRØFTING AV RESULTATENE

Resultatet fra kartlegginga ble i foredraget mitt drøftet i lys av to problemstillinger (se *Introduksjon*). I det videre gjengir jeg hovedpunktene fra denne drøftinga. For å svare på det første spørsmålet tar jeg utgangspunkt i Svennevig sine overskrifter for forskjeller mellom et typisk hhv. skriftlig og muntlig språk, dvs. planlegging, situasjonsavhengighet og interaksjon (se *Begrepsavklaring*).

Det virker som om ungdommene i undersøkelsen min bruker lite tid på planlegging når de skriver i sosiale medier. Med tanke på rettskriving skriver en av informantene: “[...] Du trenger ikke bruke mye tid på å skrive rett til venner.” Dette tror jeg også kan leses slik at man *ikke har tid* til å skrive rett til venner. Turvekslingen i chattekanaler som Snapchat og Messenger skjer med raske turskift, og det er en forventning og nærmest et krav at det skal gå fort. Som vi har sett, kan det motsatte faktisk virke som en provokasjon. Man rekker med andre ord ikke å tenke før man skriver, og en av informantene formulerer det slik: “Skriver jeg feil, retter jeg alltid opp, med mindre noen andre legger merke til det før meg.” Vedkommende sender altså fra seg nærmest en kladd, og når hun retter opp eventuelle feil etter at teksten er sendt, likner dette de selvkorrigeringer vi gjør i tale (Svennevig, 2002, s. 22).

Gjennom undersøkelsen går det dessuten frem at ungdommene bevisst velger skrivestrategier som er effektive for dem. For eksempel skriver de på dialekt fordi det går fortere – det er lettere, og det er blitt en vane. Videre kan også den utstrakte bruken av emoji'er være en måte å effektivisere skrivinga på. Man sparer ganske mange ord ved å bruke, riktignok hvis man er vant til å bruke disse symbolene. Når det gjelder situasjonsavhengighet, gir ikke kartlegginga meg mulighet til å si så mye om dette. Det ene som kan trekkes frem, er

emoji'er, som er en implisitt form for kommunikasjon der man må ta i bruk kjennskap til skrivesituasjonen og avsender for å forstå hva avsender har ment. Det andre er slangordene som forekommer i bursdagsmeldingene ungdommene ble bedt om å skrive. Noen ganger dreier det seg om relativt konvensjonelle slangord som alle forstår, for eksempel *bror*, *squad*, *ILU*⁶, men andre ganger kan de være mer implisitte slik at man er avhengig av konteksten for å forstå hva de viser til. Eksempler på dette er *Herfrid*⁷, *brushan*⁸, *bitch*. Med tanke på *bitch* er dette i utgangspunktet et konvensjonelt slangord de fleste kjenner til, men når det i denne sammenhengen brukes nærmest som en intimitetsmarkør, er man avhengig av å kjenne til forholdet mellom avsender og mottaker for å tolke det riktig.

Tradisjonelt sett har vi lagt mer vekt på interaksjon og det relasjonelle i muntlig enn i skriftlig språk (Svennevig 2002, s. 34f). Dette gjelder særlig i ansikt-til-ansikt-kommunikasjon, der alt vi gjør, regnes som et uttrykk for hvordan vi betrakter forholdet til mottakeren: “Vi kan ikke ikke kommunisere” (Watzlawick et al, 1967, ref. i Svennevig, 2002).

Resultatene i undersøkelsen min antyder at noe av det samme gjelder når vi skriver i sosiale medier. Vi har for eksempel sett at punktum kan bli tolket som at avsender er sur og gretten, (ett) utropstegn som at man er ivrig, entusiastisk og glad eller sint, stressa og insisterende og korrekt rettskriving som at man er “høy på seg selv”.

Generelt sett ser vi at det relasjonelle spiller en stor rolle når ungdommer skriver til hverandre i sosiale medier. Fokuset på rettskriving og tegnsetting virker mindre viktig, mens det å uttrykke følelser, kjærlighet og nærhet gjennom smilefjes og hjerter fremstår som nærmest obligatorisk. Den sterke vektlegginga på det relasjonelle mener jeg må forstås på bakgrunn av hva slags sosial funksjon denne type skriving faktisk har. Språkforsker Andreas Stæhr (2015a) omtaler det som en del av ungdommers *hverdagsinteraksjon*, og medieviter Ida Aalen (2015a) mener det dreier seg om “social grooming” (*sosial stelling*), der man gjennom småprat om alt og ingenting pleier og opprettholder sosiale relasjoner. Ut fra dette mener jeg det er den

sosiale relasjonen mellom avsender og mottaker som er i fokus, og at det er den, og ikke rettskrivingsreglene, som legger føringer for hvordan man skriver til hverandre. I det hele tatt tror jeg det at man skriver, er sekundært, og at skrivereglene derfor utkonkurreres av mer viktige sosiale normer og forventninger. På bakgrunn av dette er det ikke så vanskelig å forstå at noen av ungdommene reagerer negativt hvis venner bruker tid på å formulere seg korrekt til dem. Hvis det å skrive i sosiale medier er en del av ungdommers hverdagsinteraksjon, må det kunne forventes at man er nær, uformell og avslappet – slik venner flest er mot hverandre når man omgås. Hvis interaksjonen, både på og utenfor sosiale medier, bryter med disse forventningene, kan det fort oppleves som et uttrykk for distanse. Kan vi ikke snakke uanstrengt? Tør du ikke være deg selv sammen med meg? Er vi ikke nære nok? Eller enda verre – tror du at du er bedre enn meg?

Når det gjelder det andre spørsmålet i problemstillingen, var det kun ett spørsmål i undersøkelsen som handlet direkte om dette. Her svarer flertallet av ungdommene at de ikke synes det er vanskelig å skrive korrekt i forbindelse med skolearbeid. Helhetsinntrykket gjennom kartlegginga er at ungdommene behersker dette kodeskiftet, noe som viser seg både gjennom hva de skriver, og hvordan de skriver det. Svarene som går igjen i de åpne feltene viser en bevisst holdning som tilsier at det kommer an på konteksten. Videre er rettskriving og tegnsetting gjennomgående tatt hensyn til når ungdommene skriver, og det er lite innslag av dialekt og emojier. Unntaket er bursdagsmeldingene der ungdommene ble bedt om å skrive slik de ville gjort på Facebook; her så vi at hele 75 % skrev på dialekt eller med innslag av dialekt, de aller fleste hadde dessuten et rikt innslag av emojier, og hensynet til rettskriving og tegnsetting var varierende.

KONKLUSJON

Når ungdommene i undersøkelsen skriver i sosiale medier, er det i utgangspunktet et skriftspråk fordi det dreier seg om bruk av skrifttegn som danner et mer eller mindre varig, visuelt uttrykk.

Samtidig ser vi at dette språket har en muntlig stil ved at det er preget av forhold som tradisjonelt har vært typiske for talespråket, dvs. mindre tid til planlegging, et kontekstavhengig språk, sterkere fokus på relasjon samt tettere interaksjon mellom de involverte.

Det virker ikke som om ungdommene synes det er vanskelig å skille mellom uformelle og formelle skrivesituasjoner. Dette går frem både gjennom det de selv rapporterer, gjennom måten de skriver på og i holdningene som går frem av svarene på spørreundersøkelsen. Det er imidlertid vanskelig å slå fast noe sikkert her, siden dette aspektet hadde så liten plass i undersøkelsen.

Fotnoter:

- 1. Artikkelen tar også utgangspunkt i et foredragsmanus fra SONE-konferansen, våren 2017, der jeg la frem resultatene fra undersøkelsen min. (SONE = sosiolingvistisk nettverk)*
- 2. Bror og squaden er slangord for henholdsvis “nær kamerat» og “gjengen”*
- 3. Det skal sies at det å be informanter oppgi hvilken målform de skriver på, ikke er uproblematisk. Mange skriver en blanding mellom dialekt og bokmål eller nynorsk, slik at det er vanskelig å si om det er snakk om det ene eller det andre. I deler av landet ligger dessuten dialekten så tett opp mot ett av de to skriftspråkene at det er nærmest umulig å skille. Likevel har det til nå vært vanlig å registrere det å skrive på dialekt på denne måten, senest i Opinion sin undersøkelse for Språkrådet (Lønnum, 2017) om nordmenns holdninger til norsk språk og språkmangfold.*
- 4. Noen informanter haket av for både ja og nei og presiserte i kommentarfeltet at svaret var avhengig av visse vilkår. Dette gjaldt i flere spørsmål. Jeg ser derfor i ettertid at jeg burde hatt en tredje svarkategori i form av det kommer an på. Siden det var for sent å gjøre noe med dette i denne undersøkelsen, løste jeg dilemmaet ved å samle de som har svart både ja og nei i svarkategorien begge svaralternativer.*
- 5. I lamme er dialekt for “å være i lag med”*

6. ILU er forkortelse for "I love you"

7. Ikke sjelden ser vi at ungdommer i Nord-Norge bruker navn med eldre klang slik som Herfrid til hverandre. Dette likner fenomenet "reallokering av arkaismer"; "det vil si at gamle dialektord benyttes med ironisk distanse. For mer om dette, se Hårstad (2005)

8. Brushan er en variant av "bror" (nær kamerat)

Referanser:

Androustopoulos, J.

(2006). Introduction. Sociolinguistics and computer-mediated communication (Webslang and netspeak: challenging new language myths.). I *Journal of Sociolinguistics* 10 (4), 419–438. Lastet fra: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9841.2006.00286.x/full>

Benett, J.

(2015, 27. 2.). When Your Punctuation Says It All (!). *New York Times*. Lastet 10.10.2017 fra: <http://mobile.nytimes.com/2015/03/01/style/w hen-your-punctuation-says-it-all.html>

Brede Aase, R., Nordnes, S.

(2016, 19.9.). P3morgen [Radioprogram]. Oslo: NRK P3.

Gulliksen, S. (2017, 11.02.). De klarer ikke legge fra seg mobilen. *Avisa Nordland*, s. 6–7.

Hårstad, S.

(2005.) Reallokering av arkaismer blant ungdom i Oppdal – et utilnærmelig gruppespråksfenomen? *Motskrift* nr. 1/2005, s. 24–31.

Kunnskapsdepartementet.

(2013) *Læreplan i norsk (NOR1-05)*. Lastet 24.10.2017 fra <http://www.udir.no/kl06/NOR1-05>

Lande, M.

(2017). *My kjedelige grena i ol, ass. Stilistisk variasjon i en gruppechat på Facebook*. Masteroppgave i nordisk språk ved lektorutdanningen, Institutt for språk og

kultur, Universitetet i Tromsø.

Lønnum, E.

(2017). Det er viktig at norsk språk står sterkt. *Språknytt*, 1, 2017, 3–4.

Medietilsynet.

(2016). *Barn og medier 2016. Barn og unges (9–16 år) bruk og opplevelse av medier*. Fredrikstad: Medietilsynet.

Snekvik.

(2010). Facebook kan være en fare for rettskrivingen. NRK.NO. Lastet 27.09.2017. fra https://www.nrk.no/kultur/_-facebook-presser-rettskrivingen-1.7291641

Stæhr, A.

(2015a). Reflexivity in Facebook interaction – enregisterment across written and spoken language practices. I Leppänen, S., Møller, J & Thomas Nørreby (red.), *Authenticity, Normativity and Social Media, Discourse, Context and Media.*, vol. 8, 30–45.

Stæhr, A.

(2015b). Sociale medier og hverdagssprog. I: Gregersen F & Kristiansen T, *Hvad ved vi nu – om danske talesprog? Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* København.

Sprogforandringscentret, s. 152–164.

Svennevig, J.

(1995). Skriftlig og muntlig språk. I Svennevig, J., Margareth S. & Vagle V, *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, s. 17–47. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag/LNU.

Sælthun, O. R.

(2016, 1.7.). Språkvitar: "SMS-språket" har mykje språkleg frigjering. *Framtida.no* Lastet 30.10.2017 fra:

http://framtida.no/articles/sprakvitar-sms-spraket-har-mykje-sprakleg-frigjering#.V7GLCmZf2M_

Aalen, I.

(2015a). *Sosiale medier*. Oslo: Fagbokforlaget.

Aalen, I.

(2015 b). *Sosiale medier*. I *Store norske leksikon*. Hentet 27.10.2017 fra https://snl.no/sosiale_medier

Irene Løstegaard Olsen

Slettvollveien 8a, 8011 Bodø

Tlf 92225102

irene.l.olsen@nord.no